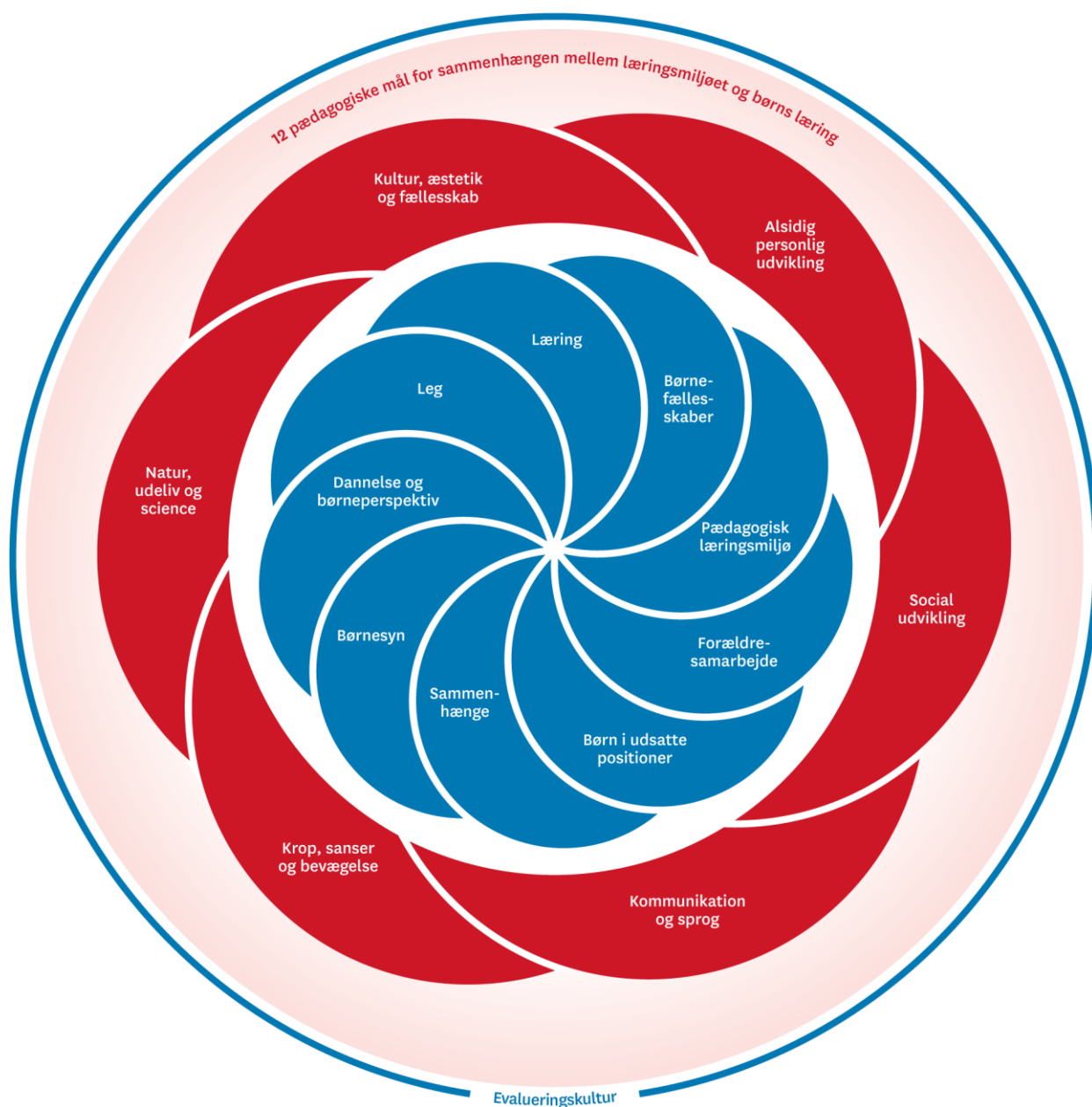

Pædagogisk læreplan for Kong Tumle 2020 Klynge J - Øbrobørnene

Den pædagogiske læreplan udgør rammen og den fælles retning for vores pædagogiske arbejde med børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Læreplanen er et levende dokument, som kort beskriver vores pædagogiske overvejelser og refleksioner med eksempler, der er retningsgivende for det daglige pædagogiske arbejde.

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for

sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring. Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede

formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen [Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold.](#) Publikationen samler og

formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan.

Hvem er vi?

Kong Tumle er en kommunal institution i Københavns Kommune og er del af klynge J – Øbrobørnene, som er beliggende i Borgervænget 17, Østerbro.

Kong Tumle er en stor integreret institution bestående af 3 afdelinger, beliggende på 2 matrikler og med plads til i alt 106 børn og ca. 20 medarbejdere.

I Borgervænget 17 ligger vuggestuen og hjemmebørnehaven. Udflytterbørnehaven kører dagligt derfra og til Mørkhøj.

I Borgervænget er en stor fælles legeplads med mange muligheder. I Mørkhøj er en stor grund med skov, krat og legeredskaber.

Borgervænget er tæt på Kildevældsparken, Fælledparken, Svanemøllehavnen samt Ryparken.

Ud over Kong Tumle består Klynge J af:

- Integreret Institution Børnevænget: 48 vuggestuebørn og 80 børnehalebørn.
- Luna: vuggestue med 36 børn
- Mælkebøtten: vuggestue med 36 børn
- Integreret institution Himmelrummet: 36 vuggestuebørn og ca. 50 børnehalebørn

---

Pædagogisk grundlag

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i et fælles pædagogisk grundlag.”

”Det pædagogiske grundlag består af en række fælles centrale elementer, som skal være kendetegnende for den forståelse og tilgang, hvormed der skal arbejdes med børns trivsel, læring, udvikling og dannelse i alle dagtilbud i Danmark.”

”De centrale elementer er:

- **Børnesyn.** Det at være barn har værdi i sig selv.
- **Dannelse og børneperspektiv.** Børn på fx 2 og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse.
- **Leg.** Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud.
- **Læring.** Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret.
- **Børnefællesskaber.** Leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale sætter rammerne for.

- **Pædagogisk læringsmiljø.** Et trygt og stimulerende pædagogisk læringsmiljø er udgangspunktet for arbejdet med børns læring.
- **Forældresamarbejde.** Et godt forældresamarbejde har fokus på at styrke både barnets trivsel og barnets læring.
- **Børn i udsatte positioner.** Alle børn skal udfordres og opleve mestring i lege og aktiviteter.
- **Sammenhæng til børnehaveklassen.** Sammenhæng handler blandt andet om at understøtte børns sociale kompetencer, tro på egne evner, nysgerrighed mv.”

”Loven fastsætter, at alle elementer i det fælles pædagogiske grundlag skal være udgangspunkt for arbejdet med den pædagogiske læreplan og dermed det pædagogiske arbejde med børns læring i dagtilbud.”

”Nogle elementer i form af fx børnesynet skal altid være til stede i det pædagogiske læringsmiljø, mens andre elementer som fx arbejdet med at skabe en god overgang til børnehaveklassen kan være mere til stede i nogle sammenhænge end andre.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 14

Børnesyn, Dannelse og børneperspektiv, Leg, Læring og Børnefællesskaber

Først forholder I jer til de fem elementer:

- Børnesyn
- Dannelse og børneperspektiv
- Leg
- Læring
- Børnefællesskaber.

I kan beskrive elementerne samlet eller hver for sig.

De øvrige elementer i det pædagogiske grundlag skal ifølge loven fremgå særskilt af den pædagogiske læreplan. Disse elementer forholder I jer til lidt senere.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 15

Hvordan kommer de fem centrale elementer fra det fælles pædagogiske grundlag til udtryk hos os og bliver omsat i vores hverdag sammen med børnene?

I klynge J har vi et menneskesyn som hedder: Mennesket fødes med et potentiale, der under de rette individuelle forudsætninger foldes optimalt ud.

Vores vision er at give alle børn de bedste forudsætninger, for at trives, ansvarfuldt mestre eget liv og blive livsduelige hele mennesker.

Vores kerneopgave er at understøtte børns trivsel og udvikling, så de kan tage vare på eget liv og blive ansvarlige og aktive deltagere i livets fællesskaber.

I Kong Tumle har vi fokus på at skabe en tryk ramme og hverdag for børnene, hvor de har mulighed for at udvikle sig i forhold til egne præmisser og tempo, og hvor de trives, lærer og dannes. Vi arbejder med at børnene, så langt hen ad vejen kan være aktive medspillere i deres eget liv og hverdag, og være en del af fællesskabet hvor man hjælper hinanden og får lov til at gøre de ting, man selv kan, med støtte fra en voksen.

Vi har en grundtanke om, at barnet har en værdi i sig selv, og vi er opmærksomme på at børnene har en oplevelse af, at der altid er voksne som kan hjælpe og støtte dem, når der er behov for dette. Alle børn skal opleve, at de er en del af et større fællesskab, hvor man passer på hinanden, og står til rådighed, når der er brug for det.

Alle børn skal føle sig hørt, set og forstået, og der er fokus på at tage udgangspunkt i det enkelte barns behov, så det kan udvikle sig i eget tempo, med støtte fra personalet.

At opleve et fællesskab med andre børn udvikler bl.a barnet, ved at det skal fungere i et samspil og interagere med andre børn både i leg og konfliktsituationer. Barnets udvikling ses tydeligt i legen og derfor spiller leg også en stor rolle i barnets hverdag.

Legen bliver tilgodeset over hele dagen, ved at der gøres klar til leg og legetøjet bliver opdelt i legezoner, så det er tydeligt for børnene at se, hvad de pågældende zoner kan bruges til. I vuggestuen kunne der eks. være en køkkenzone, en legezone og en dukkezone. Her bliver legetøjet sat op, så det virker spændende og inspirerende og indbyder til leg. I børnehaven kunne der være legezoner med eks. togbane, bondegårdsdyr og kreative zoner med tegneaktivitet og evt. perleplader. Hvis et barn har svært ved at indgå i fællesskabet, sørger de voksne for at inviterer barnet med og har ekstra fokus på at inkludere barnet i en mindre gruppe børn, så det har mulighed for at deltage under egne forudsætninger, og med små skridt ad gangen.

Pædagogisk læringsmiljø

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 22-23

Hvordan skaber vi hele dagen et pædagogisk læringsmiljø, der giver alle børn mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes?

Det pædagogiske læringsmiljø i Kong Tumle er evigt foranderligt og dynamisk. Hvilket betyder at både personale og ledelse kontinuerligt skal være nysgerrige på, hvordan vi i vores praksis bedst tilrettelægger, organiserer og rammesætter hverdagen.

Derfor arbejdes der i Kong Tumle systematisk og velovervejet omkring det daglige læringsmiljø.

Der arbejdes bevidst med at skabe et pædagogisk læringsmiljø over hele dagen.

Der er præget af:

- Omsorg og tryghed
- Fokus på børnenes nysgerrighed og interesse.
- Socialt samspil og fællesskaber.
- Faste genkendelige rutiner og organisering.
- Arbejde med faste voksen-positioner & mindre børnegrupper.

- Gøre klar til legen over hele dagen

I Kong Tumle skal børn opleve at blive taget alvorligt. At blive set, hørt og forstået, i det daglige, og have medindflydelse på hvad der sker i institutionen.

- **At blive set** vil sige at voksne modtager børn med øjenkontakt, nærvær og indlevelse.
- **At blive hørt** vil sige at blive taget alvorligt i en anerkendende relation.
- **At blive forstået** vil sige at voksne prøver at se med børns øjne og høre barnets budskab og intention, for derigennem at forstå det barnet forstår.
- **At have medindflydelse** vil sige at, blive medinddraget i hverdagspædagogikken og kunne være med til selv at bestemme, alt efter barnets alder.

Målet, er at børnene udvikler sig til hele selvstændige mennesker, som har lyst til at indgå i sociale relationer.

Personalet kender det enkelte barn, og kan ud fra denne viden udfordre barnet og udvikle dets kompetencer.

Personalet i Kong Tumle arbejder med positioner i hverdagen for at sikre at alle børn kan blive set, hørt og forstået. Personalet er opmærksomme på at fordele positioner mellem sig over hele dagen, og det er planlagt og skemalagt.

Positionerne er disse 3

1. FORDYBER(FORDYBELSE)

Personale der er igangsatte af lege og fordyber sig i længevarende leg/aktivitet med børnene, velvidende at dette er muligt, da andre voksne har fokus på børn, der er kede af det og/eller har brug for hjælp. Her dannes en tryk base i læringsrummet, hvor der er vokseninitierede lege, som børnene kan søge.

2. FLYVEREN

Personale der hjælper børnene med praktiske ting, hjælper med at løse konflikter og trøster børn. Kan også være i leg/samspil med børnene, men er opmærksom på at have overblikket og have øje for de børn, der har brug for hjælp. (Hvis alle børn er fordybet i leg, så vil en flyver kunne lege/spille med børn vel vidende, at det er den voksne som går, hvis der er børn der har brug for hjælp).

3. OMSORGSGIVEREN/OPSØGEREN

Personale der er opmærksomme på børn, der ser ud til ikke at være en del af børnefællesskaberne og hjælper børn ind i lege/fællesskaber. Stimulerer, igangsætter til leg og samspil børnene imellem, med det formål at favne børn, der har brug for ekstra omsorg i forhold til at komme i samspil med andre børn. (i vuggestuen er denne rolle primært tænkt som en voksen på gulvet).

På legepladsen organiseres disse positioner, så det derved sikres at der både er planlagte læringsrum (Fordyber). Personale (Omsorgsgiver) der er opmærksomme på og hjælper børn der mistrives eller har svært ved at blive en del af en leg/et fællesskab. En (Flyver) der løser konflikter, finder legetøj frem, skifter en ble m.m. Alle 3 positioner er ikke nødvendigvis i spil samtidig på alle tider af hele dagen. Det vigtige er, at organiseringen via positionerne giver forskellige roller blandt personalet, der øger kvaliteten af det pædagogiske arbejde, og mindsker kompleksiteten og hjælper det pædagogiske personale med at planlægge og prioritere den pædagogiske kerneopgave.

Samarbejde med forældre om børns læring

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 24-25

Hvordan samarbejder vi med forældrene om barnets og børnegruppens trivsel og læring?

Inden et barn starter i Kong Tumle, bliver forældrene tilbudt en før-start-samtale. Her bliver man præsenteret for hvad man kan forvente som forældre i institutionen, og personalet kan få informationer om barnet.

Vi tilbyder individuelle samtaler efter behov, hvis enten personalet eller forældrene har noget de gerne vil drøfte. I hverdagen prøver vi så vidt muligt at snakke med forældrene om barnets dag, og ellers dokumentere vi hverdagen med dagbog og billeder via Kbh. Barn. I børnehaverne er der derudover samtaler ved videns-overdragelse op til skolestart.

Forældreråd/bestyrelse:

Kong Tumle har et forældreråd, hvor forældre har mulighed for at sidde med som repræsentanter. Alle referater bliver lagt ud på KBH barn, så alle kan følge med i hvad der bliver arbejdet med i forældrerådet. Forældrerådet holder møde ca. 4 gange om året.

Derudover er der en forældrebestyrelse i klyngen, hvor der er repræsentanter fra de enkeltes enheders forældreråd. De afholder møde ca. 4 gange om året.

I forældresamarbejdet lægges der stor vægt på, at det er et partnerskab og ligesom de kan forlange og forvente noget af os, så forventer vi også noget af forældrene. Vi har dialog med forældrene om vigtigheden af, at de skal understøtte og videreudvikle de færdigheder som børnene tilegner sig i Kong Tumle

Det viser sig fx ved, at de ting som vi gør i Kong Tumle, tager forældrene til sig og gør mere af hjemme, som f.eks. selvhjulpethed omkring af- og påklædning, samt ved måltidet.

.

Børn i udsatte positioner

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 26

Hvordan skaber vi et pædagogisk læringsmiljø, der tager højde for og involverer børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes?

I Kong Tumle arbejder vi med individuelle handleplaner på børn som i perioder kan være i en udsat position. Disse udarbejdes af personalet på stuemøde og drøftes og justeres løbende. Hvis der er behov for det, indkalder og samarbejder vi med eksterne fagpersoner, som eks. psykolog, tale-høre-lærer, socialrådgiver o.l. Alle børns trivsel gennemgås via TOPI (tidlig opsporing og indsats) 2 gange om året.

TOPI giver mulighed for at kigge på barnets trivsel og hvis der er en bekymring for barnet.

Børn i udsatte positioner kan eks. være:

- Skilsmisse hos forældrene
- At man bliver storesøster/bror
- Manglende forståelse for de sociale spilleregler
- At man ikke er alderssvarende sprogligt, motorisk, kognitiv eller emotionelt
- Stille og udadreagerende børn

I Kong tumle arbejde vi på at alle børn skal være en del af fællesskabet, og vi tilrettelægge et læringsmiljø, som kan tilgodese dette. Vi arbejder med små grupper af børn, hvor personalet har et godt kendskab til det enkelte barn og derfor kan støtte op om barnets eventuelle udfordringer.

Sammenhæng til børnehaveklassen

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 27

Hvordan tilrettelægger vi vores pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn, så det skaber sammenhæng til børnehaveklassen? (Dette spørgsmål gælder kun dagtilbud med børn i den relevante aldersgruppe.)

Vi arbejder med en ”førskolegruppe”, som en del af det planlagte aktivitetsskema, så vi kan forberede børnene på den kommende skolestart. Vi har et samarbejde med den lokale folkeskole: kildevældsskolen, og vi søger både skolen og SFO, så børnene har et kendskab til disse, inden de starter i skole.

Eks. på læringsmiljøer som understøtter overgangen til skole:

- Vi guider, vejleder og øver med børnene i at kunne tackle og håndtere konflikter selv, eller lærer dem at hente hjælp hos en voksen. Vi guider, vejleder og øver børnene i at kunne tackle og håndterer konflikter selv, eller lærer dem at hente hjælp hos en voksen. Det betyder, at det kan opleves, at de voksne ikke hjælper børn i konflikter, men blot

iagttager og observerer, hvornår børnene har brug for så at træder ind og hjælpe dem (ved at gå foran, ved siden og bagved).

- Vi arbejder meget med de sociale spilleregler, gennem bl.a. brætspil, hvor børnene både skal lære at vente på tur, og at der er en taber og en vinder.
- Vi arbejder med at fremme børnenes nysgerrighed gennem læringsrum, så de er deltagende i at tilegne sig ny viden. Dette sker eks. På svampetur til skoven, hvorefter vi hjemme undersøger om det er en spiselig svamp, eller om den er giftig.
- Ved frokosten er der fokus på, hvor lang tid børnene er om at spise, da de i deres sidste år af deres børnehavetid, skal have lært at spise deres frokost på knapt 30 minutter. (skolen)
- Vi opstiller læringsmiljøer der understøtter sprogforståelsen. Eks. Simon siger, skabe former med kroppen (Cirkel, firkant, trekant) i små grupper.

I Kong Tumle, er der løbende refleksioner og evalueringer af vores pædagogiske arbejde med sammenhænge og overgange. Og der justeres løbende, hvis der er noget som viser sig, ikke er hensigtsmæssigt for børnene i overgangen.

Kong Tumle overleverer fortsat børn til mange forskellige skoler, men deltager i Stærkt Samarbejde med Kildevældsskolen, hvor vi deltager i div. arrangementer som aftales i Stærkt samarbejde, bl.a. Båldage og besøgsdage. Kong Tumle laver også den obligatoriske 5-års status (aug.-nov.) forud for skoleindskrivningen og anvender materialet KBH-overgang til at lave vidensoverdragelser på alle kommende frit/skolestarter

---

Øvrige krav til indholdet i den pædagogiske læreplan

Inddragelse af lokalsamfundet

”Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 29

Hvordan inddrager vi lokalsamfundet i arbejdet med at skabe pædagogiske læringsmiljøer for børn:

Vi benytter os af de muligheder lokalsamfundet kan tilbyde.

Vi bruger kildevældslegepladsen ofte, og er en del af et ”hønseprojekt”, hvor børnehavebørnene er med til at passe hønsene en gang om ugen.

Derudover benytter vi os af de lokale biblioteker, parker: kildevældsparken og fælledparken, da det ligger i gåafstand fra institutionen.

Vi ligger tæt på Ryparken og Svanemøllens station og derfor er det nemt for os at komme ud og opleve andre ting, eks tager vi ofte toget til hareskoven, hvor der er mulighed for at udforske naturen.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

”Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer.

Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser af børnemiljøet skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 30

Hvordan integrerer vi det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i det pædagogiske læringsmiljø?

I kong Tumle har vi et stort fokus på indretning på stuer og det fysiske læringsmiljø.

Vi prioriterer, at alt er i børnehøjde, for at skabe et miljø hvor tingene er tilgængelige for børnene. Det gør vi ved at skabe tilgængelige legezoner på stuerne, der understøtter børnenes deltagelsesmuligheder i fællesskaberne og hverdagspædagogikken i løbet af dagen.

Vi arbejder med at det legetøj, som er fremme, skal stå så børnene ikke behøver en voksen for at tage det frem. Alt legetøjet skal stå i børnehøjde. Legetøjet bliver sat frem så det virker indbydende og opfordrer til leg og der vil på den måde opstå børneinitierede lege.

Vi arbejder med legezoner på stuerne, som tydelig tilkendegiver hvilken form for leg, man kan lege i den pågældende zone. Det giver børnene mulighed for at lege med hinanden, lege på gulvet, lege ved bordet og lege, hvor der også er mulighed for voksendeltagelse.

De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 32

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 36-37

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes alsidige personlige udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Alsidig personlig udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Følgende eksempler er fra vuggestuen:

I vuggestuen:

Vi holder samling hver dag. Vi venter på at alle er klar. Vi sidder i rundkreds, så alle kan se hinanden. Man bestemmer selv, hvor i rundkredsen, man sidder. Børnene vælger sange på skift. Alle børn må vælge en sang, de opfordres til at vælge en, men det respekteres, hvis de ikke har lyst. Ligeledes opfordres børnene til at deltage aktivt ved at synge og gøre fagter, samtidig anerkendes det, hvis de er mere iagttagende end initiativtagende. Personalet er engageret i sangene og opfordrer til fordybelse. Børnene kan støttes til at vælge en sang ved kun at skulle vælge mellem to sange, og de kan udfordres til at fortælle om den sang, de har valgt. Det kan også være både en støtte eller en udfordring, når personalet regulerer på, hvem der skal starte med at vælge eller hvem der skal vente. Vores morgensamling er opdelt efter alder, da man netop ikke kan kræve det samme af børn i alle aldre. Derfor skiller vi dem ved de 12 yngste og de 12 største. Fx ved de mindstes samling forventer vi ikke ret meget af dem. Her kan de kravle/gå til og fra. Når de nærmer sig at være de ældste af de 12, begynder vi dog at forvente, at de kan sidde med til samlingen.

Til frokosten undersøger børnene, hvad der er i f.eks. en levergryde, kødsovs eller suppe. Denne nysgerrighed pirres, når personalet også undersøger maden ved at se, smage og mærke på maden. Det kan være en tomatsuppe, hvor et barn ved bordet siger "hvad er det?". Her griber personalet barnets nysgerrighed og går i gang med at udforske fremfor at give det korrekte svar fra start. Ved frokostsituationen, forsøger vi at give børnene medbestemmelse på, hvor de ønsker at sidde, altså med hvilken voksen/børn de vil spise med. Dette gælder mest før de større børn, da de små har brug mere guidning.

I garderoben og på badeværelset opfordrer personalet til, at børnene så vidt muligt selv tager tøj på/af, finder en ny ble eller kravler op på puslebordet. Personalet er lige ved siden af til at støtte, hjælpe og udfordre. Når børnene selv kan, bliver de mere engageret i de daglige rutineprægede situationer. Det styrker deres selvværd, selvspekt og selvtillid, det styrker også deres medbestemmelse. Når de ved, hvad de skal, og hvornår, så kan de selv tage initiativ til at tage bukserne ned, få bleen af og finde en ny.

Om eftermiddagen fordeler personalet roller mellem sig, 1-2 voksne spiser med børnene, 1 voksen leger på gulvet, 1-2 voksne tager børn op, der vågner og skifter bleer. Hvis et barn giver udtryk for at det ikke vil skiftes af den pågældende voksen, finder vi ud af at bytte, så en anden voksen skifter ble. På den måde får børn lov at vælge voksenrelationer til og fra i det omfang, det er muligt.

Stuerne er indrettet med flere legeområder, dukkeleg, Lego, køkken, babylegetøj, klatrevæg, plads til at løbe osv. Dette forsøger vi at synliggøre blandt andet via tæpper, rumdelere og billeder på væggene. Dette bidrager til, at børnene kan udforske sig og selv hinanden på mange forskellige måder, og til at de kan øve sig i at prioritere at lege med det er mest optaget af.

Følgende er eksempler fra børnehaven:

-
- 1) Vi inddeler børnene i små eller mindre grupper hele dagen.
  - 2) Børnene er med til at medbestemme i leg, aktiviteter og daglige rutiner. F.eks.: **a)** Storbørnsgruppens aktivitetsplan er også lavet ud fra børnenes egne ønsker om temaer, ture og aktiviteter. **b)** Vi skriver børnenes ønsker til mad ned og videregiver til det Michael.
  - 3) Vi holder samling, hvor børnene lærer at navigere og indgå i fællesskabet på dets demokratiske præmisser, f.eks. at sidde stille og lytte til hinanden, vente på tur til at tale, acceptere andres valg ikke er det samme som mine egne ønsker/behov, f.eks. når der vælges sang, vise hensyn og respekt over for hinanden, forudsigelighed ved brug af billeder, tælle børn og voksne og forskellige lege som lille-hund-kødben, stolen og forholdsord, tæppeleg m.m.
  - 4) Vi arbejder med at opsplutte legegrupper/venskaber, der ekskluderer andre børn ved at inddele formiddags- og eftergrupper på tværs af aldre, køn og egne opbygget legerelationer. Det samme gælder for daglige rutiner som frokost, hvor vi laver bordplan, der blander aldre, køn, venskaber, sprog m.m. med henblik på at skabe følelse af fællesskab.
  - 5) Vi indretter rummene i legezoner, så legemulighederne bliver tydelige for børnene.
  - 6) Arbejder med Fri for mobberi og at respektere og rumme hinandens forskelligheder.
-

Vi møder barnet, der hvor det er. Vi er med til at forme barnet, ved at støtte og skabe tætte og trygge relationer på tværs af grupper over hele dagen. Vi giver barnet medbestemmelse og medansvar. Vi anerkender barnet og støtter dem i, at være som det er og vise at barnet har værd i sig selv. Vi skaber tryghed og omsorg og spejler os i barnets følelser og behov. Vi understøtter det i at følge dets interesser, selvstændighed og generelle trivsel og udvikling. Børnene er forskellige og de er alle sammen unikke og har forskellige personligheder. Derfor er det vigtigt, at personalet møder børnene anerkendende og børnene får en positiv forståelse og følelse af, at de er gode nok (selvværd, selvtillid, selvstændighed, relationer skal styrkes og udvikles)

Hvordan ses det i praksis?

Vi spejler børnenes følelser f.eks. ved at sige. "Jeg kan se du blev rigtig ked af det og gal". Øv du kom lige til at slå. Det var ikke så rart.

Vi holder samling hvor vi taler om hvad der rører sig i gruppen, og hvor vi øver sociale spilleregler ift. turtagning, lytte og give hinanden plads

Vi arbejder med TOPI og er især opmærksomme på børn i udsatte positioner. Vi arbejder med mindre grupper hver dag for at sikre alle børns deltagelses mulighed, og skabe positiv voksen kontakt hver dag. Samt et positivt samspil. Vi arbejder med "stærk samarbejde" som er med til at forberede storbørnsgruppen bedst muligt til skolestart.

Børnefælleskaber

Det er en god øvelse at styrke og udvikle børns færdigheder, når børnene er sammen på tværs af alder og køn, lærer de at indgå i forskellige relationer og samarbejde på en ligeværdig måde.

Fx personalet understøtter og hjælper børnene i at respektere, tolerere og kan tåle nederlag og håndtere frustrationer. (når barnet taber i spil, kommer sidst til gyngen, løber langsomt i forhold til andre, tegningen er ikke pæn, svært ved at klippe med saks). Personalet finder frem til andre handlemuligheder og vi bruger spejling som værktøj (Marte Meo metoden) Andre gange lærer personalet børnene at sige pyt med det og man går videre uden at blive vred eller frustreret.

Rollelege

Personalet er også opmærksom på hvordan barnets rolle er i forhold til lege. Børnene er gode til at fordele roller, men der er ofte nogle børn, som har svært ved at sige deres mening eller blive lyttet til, hvad angår rollen. Personalet får

også øje på, hvilke børn der er mest styrende og hvem er passive. (sociale spilleregler)

Personalet er opmærksomt på at være en aktiv lytter og hører de passive børn, hvad de har lyst til at være i legen, især børn med særlige behov (det kan godt være på grund af sprog, adfærds udfordringer og stille børn, som ikke tør sige ret meget). Hvis det ikke lykkes med at børnene kan trives i legen, sætter personalet en anden leg i gang, for at børnene får mulighed for at føle sig tilpas i legen og efterhånden tør sige deres egen mening og håndterer andres børns udfordringer.

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 38-39

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes sociale udvikling?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Social udvikling
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Følgende er eksempler fra vuggestuen:

Vi arbejder med små legegrupper med 4 børn og 1 personale. I legegrupperne er der fokus på at hjælpe børnene til at få øje på hinanden, som værdifulde legekammerater. Der leges forskellige lege, som er mere eller mindre vokseninitieret. Personalet forsøger at tage udgangspunkt i børnenes interesser for at samle dem i et fællesskab. I legene støtter personalet børnene i at forhandle og indgå kompromisser, så alle har indflydelse. Personalet hjælper det enkelte barn med at vise de andre børn, hvad det enkelte barn prøver at udtrykke verbalt eller kropsligt. Når der opstår konflikter, forsøger børnene at løse dem selv, og personalet støtte op eller går ind og hjælper med forhandlingen, hvis det er nødvendigt.

De mindste børn interesserer sig for legetøj. Vi har dialoger med forældrene om, hvad børnene interesserer sig for derhjemme og i vuggestuen. På den måde kan en leg hjemmefra overflyttes til vuggestuen eller omvendt. Og det konkrete legetøj som dyr eller biler kan være grundlag for at få øje på andre børn med samme interesser.

Vi leger sanglege f.eks. "Hoved, skulder, knæ og tå" og bjørnegymnastik, hvor børnene ser hinanden på tværs af alder og køn og hjælper hinanden til at være med. I sådan en sangleg kan mange børn være deltagende i kortere eller længere tid.

I indretningen af vuggestuen forsøger vi ramme den rette balance mellem at afgrænse legeområder, så der er mulighed for at en lille gruppe kan lege fordybet, og åbne legeområder op, så nogle børns leg kan inspirere andre børn til deltagelse.

Vi laver legegrupper, hvor fokuset er på at få børnene til, at få øje på hinanden i legen. Her bliver de støttet til alle aspekter af legen, hvis det er svært for nogen at komme ind i legen, løsning af konflikter osv.

Ved voksenstyret leg er det ikke nødvendigvis den voksne der bestemmer hvad der skal leges. Den voksne observerer børnene og ser hvor de og deres interesse er, og griber derefter interessen eller legen (hvis der allerede er opstået en mellem nogle børn), og videreudvikler/støtter der hvor der er behov.

Ved spisesituationer snakker den voksne ved bordet med børnene, og forsøger at få børnene til at snakke indbyrdes, hvis dette er muligt. Nogle gange er

børnenes alder/'niveau' ikke til mere end fjol, gøre efter hinanden, sige sjove lyde osv., hvilket jo også er en måde at skabe sociale relationer.

Hvis vi oplever et barns adfærd, ændrer sig, både til det gode og mindre gode, tager vi oftest en snak med forældrene, for at høre hvordan barnet er derhjemme, hvad de oplever og hvordan de håndterer det. Derved kan vi, i samarbejde med forældrene, hjælpe og støtte barnet til at blive bedre til dets udfordringer, eller dyrke det barnet allerede kan – altså fortsætte det gode arbejde med barnet der allerede bliver gjort, både derhjemme og i vuggestuen.

Følgende er eksempler fra børnehaven:

Vi roser og anerkender, børnene F.eks. Når de er en god ven, hjælper hinanden og trøster hinanden. "du hjalp lige (?) Da han havde brug for hjælp, tak for det, hvor er du en god ven".

vi snakker med børnene om hvad det vil sige at være en god ven, så de får en fælles forståelse. "hvad kan man gøre hvis nogen er kedede af det?" "er det rart at blive drillet? Og "må man holde hinanden udenfor? Vi arbejder Med fri fra mobberi. Hvor hvert barn har deres egen bamseven. Vi tager udgangspunkter i kuffertens fagmaterialer: **a)** laver fællesskabende lege til musik **b)** laver massage ud fra massagehistorier **c)** laver gymnastik og bevægelse til sange **d)** bruger bamseven til at tale med børnene om deres følelser og til at løse konflikter **e)** bruger tavlekortene til at snakke med børnene om genkendelige sociale dilemmaer og situationer **f)** dilemmakort på forældremøde

Vi hjælper børnene med at sætte grænser for sig selv og andre ved at sige stop. Og fortæller at hvis det ikke virker, så kald på en voksen så vi kan hjælpe.

Vi griber ind i destruktive handlinger, hvor vi hjælper børnene med at lytte og forstå hinanden, samt intentionen bag handlingerne. vi opfordrer til at forældrene er med til at gøre deres børn rummelige og behandle hinanden med respekt. Vi har fokus på et øget forældresamarbejde med særlig fokus på børnenes sprog og trivsel i børnehaven. Vi ønsker at skabe et tæt samarbejde for at øge børnenes trivsel og forebygge mobning og negativ sprogadfærd hos børnene.

-
- 1) Vi arbejder med "Fri for mobberi" med udgangspunkter i kuffertens fagmaterialer: **a)** laver fællesskabende lege til musik **b)** laver massage ud fra massagehistorier **c)** laver gymnastik og bevægelse til sange **d)** bruger bamseven til at tale med børnene om deres følelser og til at løse konflikter **e)** bruger tavlekortene til at snakke med børnene om genkendelige sociale dilemmaer og situationer **f)** dilemmakort på forældremøde.

- 2) I konflikter hjælper vi børnene med at sætte ord på egne følelser og forstå andres følelser, behov og hensigter.
  - 3) I samlingen øver børnene sig i at sige pæne ting til hinanden. Dette ser vi har positiv effekt på børnenes relationer, herunder drillerier, da det er sværere at drille en kammerat man kort forinden har givet ros.
  - 4) Rollelege (mor-far-børn/baby, hunde-leg, restaurant m.m.), hvor en voksen er med i legen og understøtter børnenes samspil, empati og forståelse for hinanden, deres individuelle interesser og fællesskabsfølelse
-

Eks. fra udflytter:

Vi lærer og guider børnene i at yde omsorg og trøste hinanden, når der er brug for det, og at hente hjælp fra de voksne, også når det drejer sig om konflikter og optrapning til konflikter, eller hvis nogen har brug for hjælp til at komme ned fra et træ. Ofte oplever vi, børnene selv har klaret det, de bad om hjælp med, f.eks. hvis nogen er kedede af det, når børnene at trøste og hjælpe videre, før den voksne kommer til. Generelt opleves børnene som empatiske og interesserede i at støtte hinanden, og i at være en god ven selv.

Vi snakker om at storegruppen snart skal på fritidshjem og i skole, om børnene har nogle ting de gerne vil vide/ har gået og tænkt over/ har spørgsmål omkring.

Vi skriver det ned og videreleverer det til skolen/ hjælper børnene med at stille spørgsmålene når vi er på besøg i skolen.

Laver en kanon med de sange, lege, bøger og lign. Som skolegruppe børnene er optaget af i børnehaven og sender det til fritidshjemmet så de der kan forberede og øve sig på ovenstående og på den måde er der noget genkendeligt for vores børn det nye sted og de føler sig inkluderet.

bygge forhindringsbaner sammen
spille teater sammen
dække bord til alle
hjælpe hinanden dele rundt ved spisning
vente på tur
se de andre børn
tale pænt til hinanden
trøste andre børn, hente hjælp hos de voksne
støtte børnene i konflikthåndtering
lytter til de andre
Demokratiøvelser ift. medbestemmelse(skåle og tændstikker)
Legemanuskripter

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale.

Det centrale for børns sprogtiltagelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 40-41

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø børnenes kommunikation og sprog?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kommunikation og sprog
  - Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
  - Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.
-

Eksempler fra vuggestuen:

Til frokosten bestemmer børnene, hvor de vil sidde. Det betyder at de ofte sidder på tværs af alder, køn og baggrund. De sidder max 4 børn med 1 voksen. Her er der mulighed for at børnene kan lytte til andre børns sprog både verbalt og nonverbalt. Den voksne går også ind i dialogen. Ofte taler vi om måltidet, hvad vi spiser, hvordan vi spiser, hvordan det ser ud. Den voksne hjælper med at give plads til at hvert barn udtrykker sig.

I en-til-en rutinesituationer f.eks. putte, skifte, garderobe taler de voksne med barnet, de fortæller, hvad der ske og prøver at få en dialog med barnet. Ofte gentager barnet nogle nøgleord, såsom "sut", "sove", "ble", "sko" eller peger. Barnet får fuld voksenopmærksomhed (øjeblikkontakt, indlevelse, engagement) og der er tid til at lytte til barnets udtryk.

Børnene udtrykker sig meget, når de leger, både verbalt og nonverbalt. De kommunikerer med hinanden og med de voksne. De voksne støtter op ved at sætte ord på det barnet kommunikerer og leger nysgerrigt med. F.eks. på skibet hvor man "kan gå ind i/ud af skibet", "sejle", "hvem styrer?", "Ohøj" osv. Hele dagen igennem har vi fokus på sprog og femvejskommunikation. Fx ved spisesituationer, hvor vi forsøger at sætte ord på alt. Det kan fx være et barn der peger på sin kop eller kanden med vand, hvor man siger "Vil du gerne have mere vand?", i stedet for bare at automatisk at hælde op, uden at sætte ord på det barnet prøver at fortælle. Her forsøger vi også at føre samtaler med børnene, hvor de bliver udfordret i at vente på tur til at snakke og lytte til hinanden.

Hvis vi får øje på børn, der har svært ved selv at indgå i lege og samtaler med andre børn, eller slet ikke viser interesse for det, laver vi legegrupper hvor barnet i ro og mag, kan blive støttet til at komme ind i legen og samtalen mellem børnene.

Når børn kommer hen med legetøj til en voksen, sætter den voksne ord på legetøjet, hvad er det, hvad kan det, hvad farve er det osv. Dette kan ofte starte en samtale mellem barn/voksen.

Igen har vi også her fokus på samarbejdet med forældre, hvor vi snakker med dem, hvis vi oplever at barn har brug for ekstra støtte, til at udvikle dets sprog. Det kan fx være ved at tage en samtale med forældrene, hvor vi lytter til hvordan de gør derhjemme, og derefter guider og vejleder med råd og forslag til, hvordan de kan arbejde og støtte deres barns sprogudvikling. (Dialogisk læsning, sætte ord på alt, snakke med barnet, femvejskommunikation osv.)

Alt dette gælder ikke kun for de børn der har et sprog vi kan forstå. Vi snakker også med de børn der endnu ikke har et forståeligt sprog, fx dem der pludrer, siger lyde, har deres eget sprog hvor de fortæller. Her forsøger vi bare at gøre det på deres niveau. Fx hvis et barn står og fortæller om noget på deres, for os uforståelige, sprog, forsøger vi at sætte ord på det vi tror de snakker om og evt. også peger på.

Hele dagen igennem har vi fokus på sprog og femvejskommunikation. Fx ved spisesituationer, hvor vi forsøger at sætte ord på alt. Det kan fx være et barn der peger på sin kop eller kanden med vand, hvor man siger "Vil du gerne have mere vand?", i stedet for bare at automatisk at hælde op, uden at sætte ord på det barnet prøver at fortælle. Her forsøger vi også at føre samtaler med børnene, hvor de bliver udfordret i at vente på tur til at snakke og lytte til hinanden.

Hvis vi får øje på børn, der har svært ved selv at indgå i lege og samtaler med andre børn, eller slet ikke viser interesse for det, laver vi legegrupper hvor barnet i ro og mag, kan blive støttet til at komme ind i legen og samtalen mellem børnene.

Når børn kommer hen med legetøj til en voksen, sætter den voksne ord på legetøjet, hvad er det, hvad kan det, hvad farve er det osv. Dette kan ofte starte en samtale mellem barn/voksen.

Igen har vi også her fokus på samarbejdet med forældre, hvor vi snakker med dem, hvis vi oplever at barn har brug for ekstra støtte, til at udvikle dets sprog. Det kan fx være ved at tage en samtale med forældrene, hvor vi lytter til hvordan de gør derhjemme, og derefter guider og vejleder med råd og forslag til, hvordan de kan arbejde og støtte deres barns sprogdudvikling. (Dialogisk læsning, sætte ord på alt, snakke med barnet, femvejskommunikation osv.)

Alt dette gælder ikke kun for de børn der har et sprog vi kan forstå. Vi snakker også med de børn der endnu ikke har et forståeligt sprog, fx dem der pludrer, siger lyde, har deres eget sprog hvor de fortæller. Her forsøger vi bare at gøre det på deres niveau. Fx hvis et barn står og fortæller om noget på deres, for os uforståelige, sprog, forsøger vi at sætte ord på det vi tror de snakker om og evt. også peger på.

Eksempel fra børnehaven:

Vi har indrettet stuen i lege zoner og laver planlagte og spontane aktiviteter der appellerer til børnenes leg og sprog f.eks. rollelege. Vi har mindre

sproggrupper hver formiddag, hvor vi har fokus på de børn der er sprogligt udfordrede både ift. flersprogede, børn der ikke er alderssvarende sproglige og børn i udsatte positioner, der kan have svært ved at udtrykke sig.

Vi synger og danser til musik, læser højt for børnene, laver bogstavs kort til bogstav lege. Vi præsenterer vores måltider og inddrager børnene i madlavningen, ved at pille og skærer grønsager. Vi har fokus på samtalen under måltiderne, i grupperne, ved toiletbesøg/bleskift, i garderobe situationer og i vores udendørs faciliteter.

Vi har plakater hængende med grønsager og frugter, som vi kan gå i dialog med børnene om.

Vi er tydelige forbilleder og rollemodeller ift. hvordan man taler til og om hinanden.

-
- 1) Ved frokostbordene sammensætter vi børnene på tværs af aldre og sproglige udfordringer for at styrke børnenes sproglige udvikling.
  - 2) Vi laver dialogisk læsning, hører historier på epad'en, leger med ord i rim og remser, synger sange i forbindelse med samling.
  - 3) Vi arbejder fokuseret med sprog mindre i grupper, 2-4 børn, hvor vi spiller spil, f.eks. frugthaven eller vendespil, leger rollelege, f.eks. restaurant, hvor sproget særligt kommer i fokus.
  - 4) Vi laver dukketeater hvor børnene spiller en dukke og aktivt bidrager til fortællingen.
  - 5) Vi laver bogstavjagt på legepladsen.
  - 6) På børnehavens rum hænger der bogstaver og tal på væggene for at vække børnenes nysgerrighed for tal og skriftsproget.
  - 7) Vi bruger legereplikker til at styrke den fri leg
  - 8) Vi leger skole på børnenes opfordring.
  - 9) Vi arbejder med sprogstrategier og bruger redskaber vi har fået fra sprogkonsulent Pia Thomsen.
  - 10) Vi arbejder med sproggrupper for at styrke de børn der har særlige sprogudfordringer.
  - 11) Vi er bevidste omkring vores kropssprog, og at vi agerer som rollemodeller ift. hvordan man taler til og om hinanden.
-

Vi sprogtester børnene fra de er 3,4- 5 år. Vi bruger sprogvurderingerne til videre arbejde ift. til børnenes sproglige udvikling indenfor nærmeste

udviklingszone. Ved frokostbordene sammensætter vi børnene på tværs af aldre og sproglige udfordringer for at styrke børnenes sproglige udvikling. Vi laver dialogisk læsning, hører historier på iPad'en, leger med ord i rim og remser, synger sange i forbindelse med samling. Vi arbejder fokuseret med sprog mindre i grupper, 2-4 børn, hvor vi spiller spil, f.eks. frugthaven eller vendespil, leger rollelege, f.eks. restaurant, hvor sproget særligt kommer i fokus. Vi laver dukketeater hvor børnene spiller en dukke og aktivt bidrager til fortællingen. Vi laver bogstavjagt på legepladsen. På børnehavens rum hænger der bogstaver og tal på væggene for at vække børnenes nysgerrighed for tal og skriftsproget

---

Eksempler fra udflytter:

I en gruppe af børn, laver vi billeder og tekst til nogen af de ting vi har udenfor på vores grund. Børnene er med til at vælge et billede der passer til den enkelte genstand, på en demokratisk måde. F.eks. kunne det være et kastanjetræ. Efterfølgende staver vi os frem til kastanjetræet, og så teksten fremstår under billedet. Bagefter tager den samme gruppe børn, eller en ny gruppe, billederne og teksten med udenfor og hænger det på den kastanjetræet.

Over frokost og i bussen leger mange af børnene "Gæt et dyr". De spørger typisk selv ved bordet, om der er nogen der har lyst til at lege "gæt et dyr". De der siger "Ja" er med, og hvis nogen ikke har lyst, sidder de enten og lytter med og observerer, eller taler med et andet barn eller den voksne.

Børnene er gode til at vente på hinanden, vente på at det bliver deres tur, lytter til hinanden - selv i en spisesal med megen uro, de respekterer reglerne, f.eks. at den der har gættet dyret har turen som den næste. De hjælper hinanden, stiller uddybende spørgsmål etc.

På vej hjem i bussen læser vi historier højt for børnene f.eks. dyrene i hakkebakkeskoven. Der fokus fra børnenes side på ordene der bliver læst højt. De reagerer også på sjove og alvorlige dele af historierne. Vi har efterfølgende observeret at de leger de forskellige roller fra historien når vi er udenfor i børnehaven.

Højtlæsning i bussen

Rim og remser

Sange og sanglege

Gæt-et-dyr

Frokosten, børnene fortæller på skift, der snakkes om det vi spiser, hvordan vi spiser det (med gaffel, kniv, pinde etc.).

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relationsdannelse udgår fra kroppen”.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 42-43

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø udviklingen af børnenes krop, sanser og bevægelse?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- *Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Krop, sanser og bevægelse*
- *Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag*
- *Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.*

Eksempel fra vuggestuen:

Vi har indrettet vores vuggestue sådan, at den ene stue kun er til leg og bevægelse. Her har vi fjernet alt legetøj, så der er masser af gulvplads tilbage, et skib, en klatrevæg, vippepuder og stepstones. Det er herinde børnene får lov til at løbe og være vilde. Her tumler de voksne med børnene – de bliver vendt på hovedet, kommer op og flyve, kravler på de voksne osv. Alt er selvfølgelig tilpasset barnets grænser, så der

bliver rykket til dem, men ikke gået for langt. Her kommer den vestibulære sans i spil. På den anden stue har vi mere fordybelseslege med finmotorik f.eks. biler, lego, puttekasser. Her kan vi tage kreative sysler ind eller puslespil. Udendørs er der plads til både store og små armbevægelser

Inde på motorikstuen, tager vi indimellem også en sansekuffert frem, hvor børnene kan få massage og stimuleret deres taktile sans og muskel/led sansen via berøring. Der er massagebolde, pensler og alt mulig andet i kufferten, som børnene prøver at bruge på hinanden og sig selv. Alt dette foregår i så lidt tøj som muligt, så de virkelig kan mærke dem selv.

Når vi er udenfor, får børnene løbet, cyklet, rutsjet, gynget og snurret rundt. Her bliver deres vestibulære sans udfordret. Når de leger med sandet, er det vådt, koldt, tørt eller varmt? Lige sådan med vand og vandpytter, når de mærker regnen i deres ansigt, deres hænder bliver våde. Det er alt sammen den taktile sans der bliver stimuleret.

Vi lytter også til musik, både udenfor og indenfor, her danser og synger vi til, og mærker hvordan vi bliver glade af at bevæge os. Ligeså tager vi instrumenter ind og raslefrugt ind, som vi spiller på og rasler med.

Børn lærer ved at prøve/mærke på egen krop, de skal have til at falde og slå sig – selvfølgelig under kontrollerede forhold og ved voksenopsyn. Dette gør vi fx ved at de selv får lov at kravle op til rutsjebanen, og selv rutsje ned igen. Her kan de gøre sig erfaringer ift. Om det fx var smart at rutsje med hovedet først, hvor de fik sand/jord i munden.

Med de større børn snakker vi lidt om hvordan kroppen fungerer fx ved bleskift. At maden der kommer ind, også skal ud igen. Derudover snakker vi også om fx når vi kommer ind fra legepladsen, at vores hænder er blevet beskidte og derfor skal vaskes. Eller hvis de har fået maling i håret, snakker vi om, at barnet måske skal i bad når det kommer hjem.

Vi går meget op i, at børnene selv får lov at spise, at de selv kravler op og sidder på stolene når de kan. Her får de også stimuleret muskel/led sansen.

. Børnene kan udforske deres egen og hinanden kroppe. Når de tager tøjet af, vi har mange børn, der gerne tager strømper og bukser af. Når de er på badeværelset sammen. Når de leger med sanser f.eks. i sandkassen, ved måltiderne eller under vandhanen. De støttes til at følge hinandens eksempel. Personalet støtter børnene i at undersøge sig selv og hinanden og bruger deres egne kroppe. Personalet er meget

opmærksomt på det enkelte børns grænser, og hjælper dem med at mærke, hvor de selv går til og sige til og fra.

Personalet skifter mellem at følge børnenes initiativ og støtte det og gå foran børnene. Når vi har børn, der har brug for ekstra opmærksomhed på motorisk udvikling, planlægger vi pædagogiske aktiviteter, hvor vi går foran og støtter barnet. Derudover har vi ekstra opmærksomhed på de børn i løbet af hele dagen, dvs. når barnet skal kravle op og ned af stole, pusleborde og krybber og i leg indendørs og udendørs.

Eksempler fra udflytter:

Storegruppen har arbejdet med temaet "kroppen".

De har tegnet omrids af krop i fuld størrelse; et barn lægger sig ned på et stort stykke papir på gulv, - et andet barn tegner omridset rundt om det 1. barn og bagefter bytter de. Det enkelte barn farvelægger sit omrids efterfølgende.

De har talt om og set på hvad der sker i kroppen fra maden kommer ind i kroppen (vi spiser) til det kommer ud i den anden ende (YouTube video). Vi kigger på anatomi-model i fællesrummet og taler om de indre organer, mærker og lytter efter om vi kan mærke hjertet slå m.m.

Vi har morgengymnastik i alle udviklingsgrupper om fredagen bla. "hoved, skulder, knæ og tå", sprællemænd, stå på ski, futte futtog, "boogie-woogie", "jeg gik mig over sø og land", herved får børnene styrket grovmotorikken, bevæger sig på forskellige måder, også forskelligt afhængigt af årstid og overtøj.

Børnene styrker deres taktilsans når de laver mudder. De finder jord og blander det med vand. Herefter leger de at det er mad, eller bruger det til at male sig i ansigtet, og tager det på huden. Efterfølgende finder de et spejl og betragter sig selv og mærker at mudder strammer i ansigtet når det tørre. Ofte vasker de mudderet af efter og kigger sig selv i spejlet imens.

1.

Eksempel fra børnehaven:

Vi opmuntrer og motivere til fysisk aktivitet. Vi har lavet et indendørs motorikrum som tilgodeser børnenes behov for at kunne udfoldelse sig motoriks, vi bruger dette til planlagte aktiviteter som spontane, vi arbejder med åbne døre om morgenen hvor vi gør brug af vuggestues

motorik stue, her kan børnene tumle og hoppe fra forskellige puder, og lave forhindringsbaner af stepstones.

Vi laver børneyoga i grupper, med udgangspunkt i øvelser og fortællinger fra bogen "lyt til løven" og børnenes egen fantasi. Vi laver massage hvor børnene masserer hinanden.

Vi arbejder med selvhjulpethed, hvor barnet selv tager tøj af og på, kravler op ad stige til puslebordet, selvregulering ift. toiletbesøg. og vasker hænder. De er også med til at dække bordet og rydde af og op. De er med til madlavningen hvor de får lov at pille og skærer grønsager, dufte og smage på de råvare vi putter i maden. De øver sig i at spise med bestik, og øser og hælder selv og smør selv ved rugbrøds dage.

Om morgenen er de med til at gøre stuen klar ved at stole ned og sætte legetøj frem.

På legepladsen leger vi fangelege og gemmeleg, klatre i træer, cykler, gynger, Spiller fodbold og sjipper bue. Og graver efter insekter finder pinde og sten og bygger brandstationer og biler af mælkekasser. Her får børnene hverdag børnene mulighed for at bruge deres sanser, fantasi og motorik.

Vi bruger vores boldbane til at lave forhindringsbaner, lege alle mine kyllinger kom hjem og til, at holde udendørs samlinger, med boggie vuggie, knoglesang, og andre sange med store fagter

Vi danser og lytter til forskellige musikgenre.

Andre eksempler:

Vi bruger vores motorikrum til fysiske aktiviteter, som at gå på balancebane, slå kolbøtter, stå på hænder m.m.

Vi laver yoga, massage og afslapningsøvelser med børnene i mindre grupper.

På legepladsen leger vi fangelege, som f.eks. 'frosset til is', laver vi forhindringsbaner, danser stop-dans m.m.

Vi synger børnesange med fagter og danser til forskellige musikgenrer og musiknumre som børnene vælger, f.eks. Volbeat eller Marcus & Martinus.

Ved udendørssamlinger laver vi samarbejdsøvelser, som kræver koncentration og samarbejde fra alle i rundkredsen.

Vi laver blindsmagning, hvor børnenes lugte- og smagssans udfordres med de 5 grundsmage (salt, sur, sød, bitter og umami).

Kroppen ses i forhold til motorik og bevægelsesfærdigheder som grov- og finmotorik, samt balance. Når krop i bevægelse betragtes som redskab til at erobre verden, har børnene brug for at der er flere muligheder, som institutionen tilbyder fx rum med forskellige redskaber, tid og fordybelse og relationer som kan styrke og udvikle børns motoriske færdigheder. (grov. Finmotorik, balance sanser og bevægelighed)

Grov motorik

Børnene er forskellige i deres motoriske udvikling. De fleste børn i børnehaven viser interesse i at deltage i de fysiske aktiviteter og de vil udfordre og udforske deres krop og bevægelser. Der er også muligheder for at deltage i de forskellige fælleskaber. At lære sin krop kræver gentagelser i hverdagen.

Vores opgave er, at understøtte og guide de børn som ikke har lært eller ikke tør at bruge forskellige bevægelser, da det afhænger af de konkrete relationer og situationer børnene indgår i og de konkrete aktiviteter, børnene deltager i, hvilke bevægelser, de lærer at mestre.

Fx at lege fange leg, alle mine kyllinger, stafet, gyng, cykle på tohjulet cykel, jorden er giftig, fryser til is, spiller fodbold, klatre i træ, klatre i klatrestativet, går på tur osv.)

Vi skal skabe stimulerende miljø for børnene og motivere dem til at prøve de forskellige kropslige bevægelser, som i begyndelsen kan være udfordrende. Det kræver at børnene gentagende gange har øvet sig, for at mestre bevægelsen. Børn skal være glade og have det sjovt, når de deltager i de fysiske aktiviteter.

Fin motorik

Børn skal også udvikle og mestre deres finmotoriske færdigheder, som (at klippe med saks, holderen blyant i hånden, ligge puslespil, tage tøj, på og af, fodtøj, lyne sin jakke, putte en perle i snor, selvhjulpne med hensyn til toiletbesøg, selv øse sin mad op, bruge bestik til at spise med osv.)

Vi har oplevet at en del af forældrene hjælper deres børn med at tage deres tøj på og af, nogle af børnene bliver kørt i barnevogn eller bliver båret af forældrene i stedet for at børnene går selv.

I vores hverdags rutiner i børnehaven øver personalet sammen med børnene, så de bliver selvstændige og selvhjulpne. Det kræver mere tid, flere muligheder til at fordybe sig i de forskellige aktiviteter, opmærksomhed, tålmodighed og motiverede voksne.

-
- 1) Vi bruger vores motorikrum til fysiske aktiviteter, som at gå på balancebane, slå koldbøtter, stå på hænder m.m.

- 2) Vi laver yoga, massage og afslapningsøvelser med børnene i mindre grupper.
  - 3) På legepladsen leger vi fangelege, som f.eks. 'frosset til is', laver vi forhindringsbaner, danser stopdans m.m.
  - 4) Vi synger børnesange med fagter og danser til forskellige musikgenrer og musiknumre som børnene vælger, f.eks. Volbeat eller Marcus & Martinus.
  - 5) Ved udendørssamlinger laver vi samarbejdsøvelser, som kræver koncentration og samarbejde fra alle i rundkredsen.
  - 6) Vi laver blindsmagning, hvor børnenes lugte- og smagssans udfordres med de 5 grundsmage (salt, sur, sød, bitter og umami).
  - 7) Vi leger huskelege og følelege for at stimulere børnenes sanser, f.eks. følekasse med genstande (legetøj), former (firkant, rund, trekant), struktur (glat, ru, hård, blød etc.) og mad (grød, spaghetti, kogte ris m.m.).
  - 8) Vi laver samarbejdsøvelser, f.eks. med bolde 2 & 2 eller i rundkreds hvor børnegruppen mens de holder i hinanden i hånden og uden at slippe hinandens hænder, skal få en hulahopring hele vejen rundt.
  - 9) Vi laver udendørsgymnastik, stafetlege og andre konkurrencer.
  - 10) Der er dagligt mulighed for at børnene kan øve deres finmotorik ved at tegne, klippe med saks, laver perler, bygge med små LEGO og Plus plus'er.
-

Natur, udeliv og science

”Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 44-45

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med natur, udeliv og science?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Natur, udeliv og science
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer.

Eksempler fra vuggestuen:

Udelivet i vuggestuen foregår primært i det afgrænsede uderum, altså på legepladsen. Gennem børnenes vuggestuetid udvider vi legepladsen for dem, så de efterhånden lærer den at kende som et trygt rum. Som oftest starter vi i sandkassen, udvider med den lille rutsjebane, de små gynger, fuglerede-gyngen og de forskellige arealer derimellem, i slutningen af vuggestuen kender de også boldburet, det store klatrestativ og de store sten nede bagved.

I sandkassen leger vi hele året. Vi eksperimenterer med sandet i forskellige konsistens: blandet med vand, frossent, tørt og varmt. Vi bygger og ødelægger. Vi tegner og former. Vi får det ned af nakken og tager bare tæer. Personalet går foran, ved siden af eller bagved alt efter, hvad der virker til at være børnenes behov. Vi pirrer deres nysgerrighed ved at lave sandbolde og kager. Vi opfordrer børnene til at bruge fantasien til at forestille sig forskellig mad, man kan lave med sandet.

Børnene kommer ud i alt slags vejr. Inde fra stuerne holder vi øje med vejret udenfor. Vi kigger ud på regn, får sol i øjnene, når vi spiser, vi tager naturen ind på gulvet og undersøger det med hænder og mund.

Vi holder øje med legepladsens dyr: myrer, mariehøns, edderkopper og fugle. Vi kigger på dem, taler om, at man skal passe på dem og slipper dem fri ovre i hækken. Indendørs leger vi med legetøjsdyr: giver dem mad, taler om zoologisk have og bondegårde. Vi leger at vi selv er forskellige dyr. Personalet har en vigtig rolle i at se børnenes initiativ og interesse og følge med børnene, så børnene oplever deres ideer og undersøgelser som relevante.

På legepladsen har vi et stort æbletræ. Her følger vi med i årets gang. Det taber bladene. Det spirer. Der kommer æbler. Æblerne er små og sure. De bliver store og saftige. De falder ned og rådner.

Vi går udenfor på legepladsen hver dag, uanset vejret. Her får børnene mulighed for at mærke forskellige årstider, hvordan det føles at blive våd i ansigtet når det regner, hvordan det varmer når solen skinner og hvor koldt det er når det sner.

Når der er mulighed for det, forsøger vi at komme på tur. Det kan fx være til Kilddevældsparken, hvor børnene kan komme til at løbe op og ned af en bakke, se på fugle, ænder osv., ser forskellige planter evt. med bær. Alt det der bliver observeret, bliver der også snakket med børnene omkring.

Når børn fx kommer hen med mange dyr, bliver der sat ord på dette, og snakket om, hvor mange køer der så er og så bliver køerne talt 'sammen'.

I lege med børnene, forsøger vi også at sætte ord på om fx grisen er stor/lille eller om den står ovenpå gården eller under.

Vi går udenfor på legepladsen hver dag, uanset vejret. Her får børnene mulighed for at mærke forskellige årstider, hvordan det føles at blive våd i ansigtet når det regner, hvordan det varmer når solen skinner og hvor koldt det er når det sner.

Når der er mulighed for det, forsøger vi at komme på tur. Det kan fx være til Kilddevældsparken, hvor børnene kan komme til at løbe op og ned af en bakke, se på fugle, ænder osv., ser forskellige planter evt. med bær. Alt det der bliver observeret, bliver der også snakket med børnene omkring.

Når børn fx kommer hen med mange dyr, bliver der sat ord på dette, og snakket om, hvor mange køer der så er og så bliver køerne talt 'sammen'.

I lege med børnene, forsøger vi også at sætte ord på om fx grisen er stor/lille eller om den står ovenpå gården eller under.

Eksempler fra udflytter:

Vi tager ud med børnene i mindre grupper, og udforsker dyr og bruger mikroskopglas til at nærstudere dyrene og snakker om hvordan man behandler dem.

Hver torsdag har vi bål formiddag, hvor der bliver tændt bål og herefter tilberedt mad på. Børnene får lov til at observere og bruge lugt- og smagssansen til de forskellige ingredienser som bliver brugt til retten. Der bliver snakket om de forskellige resurser som bliver brugt til at tænde bålet med (forsk. materialer; papir, kviste, blade etc., forsk. måder at tænde; tændstikker, lighter, to pinde, flintesten etc.) og processen herved. Ofte ses at børnene selv lege bål og lave mad på i leg.

Vi laver baljer med kartoffelmel og vand og putter farve, blade, mudder og andre ting i. De er med til at observere og mærke hvordan at konsistensen skifter når der bliver blandet vand i kartoffelmelet.

Andre eksempler:

Skovtur

Snitte i træ

Snegle i vinterhi

Plante, så og se vokse, høste og spise

Lege med mudder, vand, sand, is, rimfrost, planter, male med bær o.lign.

Følge årets gang på f.eks. frugttræerne, og i resten af vores skov-omgivelser

Taler, mærker og oplever årstidernes skiften

Lede efter dyr i skoven og på grunden(bruger forstørrelsesglas til at nærstudere)

Taler om dyrene og hvordan vi skal behandle dem

Science:

Kartoffelmel/vand

Farve med fx. rødbedesaft

Vulkan

dej og bagning

---

1) Vi finder små dyr som regnorme, biller, bænkebidere, edderkopper, larver, mariehøns m.fl. på legepladsen, som børnene kigger på i forstørrelsesglas og

som vi taler med børnene om, at det ikke er legetøj, men dyr der skal behandles med respekt.

- 2) Vi tager i skoven, undersøger og leger med skovens materialer og bygger huler.
- 3) Vi holder blomsterdag, hvor børnene kan plante en blomst sammen med deres forældre i forbindelse med afhentningen.
- 4) Sammen med børnene planter vi krydderurter i plantekasser på legepladsen, som Michael bruger til vores mad.
- 5) Vi laver modellervoks i forskellige farver (rød, gul, grøn og blå).
- 6) I storbørnsgruppen laver vi forskellige eksperimenterende forsøg som f.eks. vulkaner, svævende æg mellem 2 "vand-lag" eller hvilke ting (fjer, legoklodser m.m.) vil flyde kontra synke i vand.
- 7) Storbørnsgruppen besøger Kildevældsskolens fritidshjem hvor vi laver snobrød.
- 8) Vi samler skrald ved Kildevældssøen, og snakker med børnene om affald, genbrug og hvad der er godt for naturen kontra hvad der ikke er.

Kultur, æstetik og fællesskab

"Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden."

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 46-47

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i lige-værdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Hvordan understøtter vores pædagogiske læringsmiljø, at børnene gør sig erfaringer med kultur, æstetik og fællesskab?

Herunder, hvordan vores pædagogiske læringsmiljø:

- Understøtter de to pædagogiske mål for temaet Kultur, æstetik og fællesskab
- Tager udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag
- Ses i samspil med de øvrige læreplanstemaer

Eksempler fra vuggestuen:

På fordybelsesstuen hænger der billeder af alle børnene i vuggestuen. Børnene er opmærksomme på billederne og taler om sig selv og de andre børn ud fra billederne. Det giver opmærksomhed på det store fællesskab. Sammen med personalet taler de om hinandens navne, udseende og forældre ud fra billederne.

Dagligt holdes der samling med fagtesange i to grupper i vuggestuen. Her er børnene både tilskuere og deltagere i sangkultur. Personalet synger for og gør tydelige fagter til sangene.

I vuggestuen kigger vi i bøger om hverdagslivet f.eks. om at spise morgenmad, gå i bad eller komme til lægen. Ud fra det taler vi eksempelvis om forskellige måder at spise på, nogle spiser morgenmad i nattøj, nogle får havregryn, nogle får yoghurt og andre spiser i vuggestuen. På den måde undersøger personale og børn forskellige og hinandens baggrunde og normer for hverdagsliv.

Vi afholder pædagogiske aktiviteter, hvor vi maler med maling med hænder og pensler. Det giver et materialekendskab, som kan oversættes, så vi tager pensler med på legepladsen og maler på fliserne eller legehuset med vand fra vandpytter. Jo bedre materialekendskab børnene får, des bedre kan aktiviteten udvikle sig legende, så de bruger fantasien og kreativiteten til at male forskellige ting

Vi er kreative med børnene, vi maler, lader dem udforske med malingen (får den i håret, på armene, hænderne og i ansigtet).

Vi leger med modellervoks, hvor de kan konstruere. Her inddrager vi også almindeligt legetøj fx dyr.

Med de større børn snakker vi indimellem om hvem der har krøller, lyst/mørkt hår, fregner, mørk/lys hudfarve osv.

Flere af vores dukker er fx asiatiske eller afrikanske.

Vi hører musik fra forskellige kulturer, danser dertil.

Eksempel fra udflytter:

I mellemgruppen er der lavet et teaterforløb. Der bliver fortalt en historie først f.eks. guldlok og de 3 bjørne. Det foregår ved at den voksne fortæller historien, og nogle børn har rollerne som de forskellige figurer i historien. Børnene lærer sig replikkerne i eventyret, når de har hørt det et par gange. Alle børn har roller man kan vælge at være: publikum, bjørn, guldlok, eller guldloks forældre, klatremus, og mange flere. Fortælleren af historien får også lov til at deltage i opførelsen af teateret. Børnene starter tit eventyret/legen selv.

Hver december har vi julearrangement, hvor vi i storegruppen, øver Lucia til et luciaoptog midt december. Der bliver øvet i lang tid forinden. De andre børn udover storegruppen bliver optaget af sangen og optoget og er fokuseret på at det også bliver deres tur når de skal i storegruppe. Børnene får også fortalt historien om Lucia og hvor kulturen stammer fra. Derhjemme oplever vi også at forældrene øver sangene med børnene. Vi har erfaring med, alle forældrene kommer til julearrangementet og deltager aktivt i de andre aktiviteter der forekommer denne dag og i det hele taget i hele julen. Børnene får på skift en nisse (Skidt & Pyt eller Julie & Tulle) og en bog med hjem, som børnene sammen med deres forældre skriver i, om de oplevelser nisserne har haft hjemme hos familien.

Børnene i mellemgruppen har vi været på besøg på det lokale bibliotek og lånt en masse bøger til vores højtlesning i bussen. Under turen fandt vi en masse udfordrende lokale legepladser som vi efterfølgende har leget på flittigt.

I mindste gruppen har vi fokus på at få øje på hinanden, skabe venskaber, lære hinanden at kende, så børnene bliver styrket til udfordringerne de møder fremover.

Andre eks:
eventyrlæsning

teateropførelse
samling i udviklingsgrupperne
fastelavn
julefest
julegaver
Lucia optog
sommerfest med optræden, sang
Børnene øver sig til frokost at give tallerkener, glas, bestik m.m. Videre til hinanden

Når børnene beder/mangler noget, siger de navn på den pågældende de henvender sig til (orienterer sig om hvem der kan nå det de gerne vil have)

Rydder op efter sig selv efter endt måltid
Vasker hænder korrekt (synger vaske hænder sange)
Skåler med hinanden
Lytter til hvad de andre fortæller, (har en samtale ved bordet) med hinanden.
Besøger biblioteket

Eksempel fra børnehaven:

Vi har en mangfoldig børnegruppe, hvor børnene ser og oplever forskellige kulturer via hinanden, søskende og forældre.

Vi arbejder med lande og kulturer i storbørnsgruppen, hvor vi ser på forskellige lande, laver flag af perler og snakker om sprog og forskellige traditioner. f.eks. holder nogen jul og andre holder Eid.

Vi laver fælles spisning med forældrene hvor børnene smager på forskellige nationale retter og lærer om kulturelle værdier.

Vi inddrager børnene i forskellige kulturelle oplevelser og aktiviteter.

I vores fysiske indretning indendørs er der dukkekrog, legekøkken, Dublo, Lego, puslespil, perler, modellervoks, magneter og bøger, udendørs er der sand, vand, jord, cykler, gynger og planter.

Vi arbejder med det fysiske læringsmiljø, og er opmærksomme på at legezoneerne er tydelige og skaber fysiske rum/zoner der appellerer til børnenes fantasi.

---

1) Vi tager i biografen, teatret, på biblioteket med børnene.

- 2) Vi spiller teater f.eks. "Rødhætte", "De tre små grise" eller "De tre bukkebruse", hvor børnene skiftes til at spille en rolle. Og vi gør det såvel indenfor som udenfor på legepladsen.
  - 3) Med afsæt i forskellige højtider som jul, fastelavn, påske, Sankt Hans, Halloween m.m. laver vi kreative klip og pynt med børnene, som der pyntes op med i børnehaven.
  - 4) Vi snakker med børnene om traditioner, om religioner og om kulturer og madtraditioner.
  - 5) Vi har holdt fællesspisning i børnehaven hvor hver familie skulle medbringe en nationalret, egnsret eller en ret, der havde en særlig betydning i deres familie.
  - 6) I storbørnsgruppen arbejder også med traditioner, herunder nationernes flag, som vi har tegnet, lavet i perleplader og snakket om.
  - 7) Vi spiller vendespil og lege hvor der er fokus på mangfoldighed, at vi ser forskelligt ud og er forskellige.
-
-

Storbørnsgruppen:

I børnehaven er der storbørnsgruppe 1 gang ugeligt. Omdrejningspunktet med de store børn er at øve samarbejde, fordybelse, koncentration og turtagning samt at forberede dem mentalt på at skulle i fritidshjem/skole. Storbørnsgruppen starter op 1. september frem til 1. maj, hvor vi gennem månederne arbejder med forskellige temaer som børnene også er med til at bestemme. Temaerne varierer selvfølgelig fra år til år, men populære temaer er f.eks. vilde dyr (nordiske eller afrikanske) og forskellige eksperimenter og samarbejdsøvelser som f.eks. massage, piske i hånden fløde til flødeskum, spille forskellige samarbejdsspil, tegne fælles tegninger etc. Derudover laver vi skolerelaterede opgaver som er med til at skærpe børnenes interesse for tal og bogstaver. Forløbet slutter af med at børnene med til at lave deres mappe med billeder og små historier fra deres børnehavetid. Mappen får børnene på deres sidste dag i børnehaven.

Evalueringskultur

”Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringskultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.

Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen skal offentliggøres.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den pædagogiske dokumentation skal indgå i evalueringen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 50-51

Det er ikke et lovkrav at beskrive dagtilbuddets dokumentations- og evalueringspraksis i den pædagogiske læreplan, men det kan være en fordel i udarbejdelsen af læreplanen at forholde sig til den løbende opfølgning og evaluering af indholdet i læreplanen.

Hvordan skaber vi en evalueringskultur, som udvikler og kvalificerer vores pædagogiske læringsmiljø?

Det vil sige, hvordan dokumenterer og evaluerer vi løbende vores pædagogiske arbejde, herunder sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og de tolv pædagogiske mål?

I kong Tumle holder vi faste stuemøder en gang om ugen med faste dagsordener. Vi arbejder med 3 forskellige slags møder: Planlægningsmøder, børnemøder og evalueringsmøder. Vi evaluerer ud fra en fast skabelon, så vi sikrer en ensartethed i alle afdelinger. På

planlægningsmøder udarbejder vi Øbro-blomsten som tager udgangspunkt i læreplanstemaerne, og det er ud fra denne øbro-blomst at vi evaluerer.

Det er lederens ansvar at sikre, at der arbejdes systematisk med evalueringdelen og SMTTE, og derfor deltager leder på planlægning og evalueringsmøderne, for at understøtte personalet arbejde med systematisk dokumentation og refleksion.

Derudover arbejder vi med SMTTE-modellen, som vi bruger til handlerplaner på børnene og til pædagogiske temaer.

Vi arbejder løbende med anbefalinger fra tilsynene, så vi hele tiden sikrer at vi arbejder hen i mod de overordnede mål.

Hvordan evaluerer vi arbejdet med den pædagogiske læreplan, som skal foretages mindst hvert andet år?

Da alle planlægningsmøder tager udgangspunkt i Øbro-blomsten, som er bygget op omkring læreplanstemaerne, sikrer vi at der er jævnlige refleksioner og at der foretages en systematisk evaluering.

Som udgangspunkt bruger vi altid følgende spørgsmål, når vi planlægger og evaluerer de pædagogiske temaer:

- Hvad fik børnene ud af det?
- Hvordan kan vi se det?
- Hvad skal de voksne lære/øve sig på?

Læreplanen evalueres på vores pædagogiske dage, som vi plejer at lægge op til påske.

